

Diakoniens forhold til det sekulære samfunn

av res.kap. Håkon Fred. Breen. Del II.

Første delen av res.kap. Breens foredrag på diakonikonsultasjonen på Diakonhjemmet i høst sto i forrige nummer av Diakonos. Vi bringer her avslutningen av foredraget.

Man bør ikke trekke de diakonale enheter inn i en sekulær sammenheng og så be diakonen/diakonisen om å kjempe for en teori og en praksis som egentlig forutsetter «kirkens rom» som kampplass. Jeg tenker bl.a. uklare og problematiske allianser mellom diakoni og kommunal, sekulær hjemmesykepleie. En slik problematisering av diakonien kan føre til en masseflukt fra diakonien inn i en helt sekulær tjenestesammenheng. Og når en tidligere diakon har forlatt kirken som tjenestested og gått over i et sekulært yrke, bør man ikke fra kirkens side satse på ham som om han ennå var *diakon*. Han kan selvsagt være en like god kristen med sin kristne samvittighet i sosial-etiske spørsmål helt intakt. Men han står nå likevel i en ny sekulær sammenheng. Det er forskjell på å administrere et offentlig helsevesen og kirkens diakoni.

Altså: forsøket på å strekke diakonien utover menigheten, førte til forstrekkelser. Guds lov skal forkynnes også overfor samfunnet som sekulær størrelse, men ikke primært ved hjelp av diskuterte administrative og økonomiske ordninger hvor regimentene blandes sammen. Her er det duket både for det hvite og sorte tyranni alt ettersom kirken eller staten i det enkelte tilfelle har «makten».

Tese 6. En kristen sosialskole hører prinsipielt ikke hjemme i en institusjonell diakonal sammenheng.

I forbindelse med en «diakonal dokumentasjonstjeneste» våren 1978 svarte Barnevernsinstituttet - Dronning Mauds Minne, Trondheim bl.a. følgende: «Vi ser det ikke naturlig på dette tidspunkt å tre inn i en dokumentasjonstjeneste som omfatter den helt spesielle diakoniutdanning i Norge, slik det går frem av listen over de øvrige adressater for Deres brev (- -). Vi viser i denne sammenheng til Årboken for Den norske kirke hvor Barnevernsinstituttet - Dronning Mauds Minne ikke er plassert sammen med de diakonale utdanningsinstitusjoner, men i gruppen utdanning, undervisning og forskning».

Dette hadde etter min oppfatning også vært det prinsipielt korrekte svar for Sosialskolen. Men nå er den (sosialskolen) altså hengt på diakonien ved Dia-

konhjemmet. Det må selvsagt være full anledning til å opprette en kristen sosialskole i likhet med en kristen lærerskole, et kristelig gymnasium og et kristent barnevernsinstitutt. Men her gjelder det plasseringen av skolen, og den hører så langt jeg kan se hjemme i gruppen: utdanning, undervisning og forskning primært med henblikk på det sekulære samfunn likesom et gymnas og et barnevernsinstitutt. Hovedfaget på en sosialskole er «sosialt arbeid», og til sosialt arbeid svarer samfunnet i videste forstand (det sekulære samfunn). Et kvalifisert sosialt arbeid har sine forutsetninger i almen faglig dyktighet. Den utdanning som en sosialskole gir, kan selvsagt i likhet med sykepleierutdanning (sykepleierskolen står for så vidt ikke i noen særklasse) anvendes i en diakonal sammenheng. Hvilken sekulær skole vil ikke kunne gi nyttig undervisning for en diakon? Men det er ikke dermed sagt at slike skoler i tur og orden skal henges på en diakonskole. Oppdelingen av en diakoninstitusjon i sekulære fagskoler vil bety en permanent fristelse: diakonien vil bli trukket i en retning, mot det sekulære samfunn og bort fra en kvalifisert og genuin menighetsdiakoni.

«Presset fra den sosial-ideologiske tenkning er i våre dager så sterkt, at det er om å gjøre at kirken holder på sin egenart i forholdet til verden. Derfor gjelder det å holde fast på at der er noe som heter broderkjærlighet som binder de troende sammen i et innbyrdes fellesskap, og at der er et samfunn som er bestemt av Guds ord og gudstjenesten og av Den Hellige Ånd. Og at diakonien er et utslag av dette indre samfunn» (S. Aalen: *Kristen horisont i N.T.*, s.48).

Tese 7. En av evangeliens mest detaljerte fremstillinger av Jesu gjerning er gitt oss i en diakonal akt. Han ga oss et forbilde i fotvaskningen (Joh.ev. kap. 13). Dette forbilde må fortsatt være tilstede i våre gudstjenester og menigheter for at verden, det sekulære samfunn skal se at vi er Hans disipler (kfr. Joh. ev. kap. 13,14-15 og v.34-35).

I debatten har man vært opptatt med diakonens plass i gudstjenesten. Det er ikke mist det etterop-

stolis
per) s
tergre
jeg ir
nattve
er der
jeg at
gudst
vaskir
hjelp i
kirker
Diako
siden
ikke fi
hjelp,
burde
få mar
den. E
forhol
tegn, e
i gudst

Tese 8
avslutt
men.

Det
nevne
ke at d
har så

Seku
til rett
ess. De
religio
selv sc
religio
teologi
fare for
død te
gjenno
og filos
er. Om
de inte
for vår
komme
lighete
avmyst
dets tor
et, frigj
og ders
terer vi
tifikerte

Et i høst sto i forige

re full anledning til å khet med en kristen n og et kristent bar- det plasseringen av g kan se hjemme i g og forskning pri- lære samfunn like- istitutt. Hovedfaget «eid», og til sosialt forstand (det seku- alt arbeid har sine ighet. Den utdann- elvsagt i likhet med skolen står for så ides i en diakonal le vil ikke kunne gi ? Men det er ikke orden skal henges iv en diakoniinsti- ety en permanent n retning, mot det kvalifisert og gen-

ske tenkning er i å gjøre at kirken til verden. Derfor er noe som heter ende sammen i et samfunn som er esten og av Den t utslag av dette horisont i N.T.,

staljerte fremstil- en diakonal akt. en (Joh.ev. kap. e tilstede i våre verden, det seku- lisipler (kfr. Joh.

med diakonens st det etterapo-

stoliske diakonat (diakonen som biskopens medhjelper) som aktualiserer slike tanker. Diakonen må in- tergreres i menighetens liturgiske liv. Personlig har jeg ingenting imot å bli assistert av en diakon ved nattverdfeiringen - tvert imot. Men jeg tror ikke dette er den beste løsning for noen av partene. Derimot tror jeg at diakonien må få en direkte og forbillig plass i gudstjenesten. Jeg mener ikke at vi skal innføre fot- vasking i kirken. Men enkelte mennesker trenger hjelp for å komme til kirken, for å komme inn og ut av kirken og for å kunne komme frem til nattverdbordet. Diakonens plass er ikke på stolen i koret, men ved siden av mennesker som trenger hjelp. Og hvis det ikke finnes mennesker i gudstjenesten som trenger hjelp, så finnes de i alle fall i menigheten. Diakonen burde i gudstjenesten ved et godt utarbeidet møster få markere nøden og diakonens arbeid for å avhjelpe den. Et kall og et forbilde for menigheten. Diakonens forhold til det sekulære samfunn blir dermed også et tegn, eller «byen på fjellet» som kan sees av alle både i gudstjenesten og i menigheten forøvring.

Tese 8. Diakonens forhold til det sekulære samfunn avsluttes i martyriet. Diakonia og matyria hører sammen.

Det er i denne sammenheng nødvendig for meg å nevne sekulariseringsteologien. Egentlig tror jeg ikke at debatten omkring den spesielle form for teologi har så meget å gi til nettopp vårt emne.

Sekulariseringsteologiens oppgave var å komme til rette med den utstanselige sekulariseringspro- cess. De store motsetninger innen denne teologi var *religion* og *sekularisering*, og teologien tolket seg selv som ikke-religiøs. Verdsliggjøringen består i at religionen forsvinner. Men i denne prosess binder teologien seg så fast til det sekulære liv at den står i fare for å gå helt opp i verden (kfr. den såkalte «gud er død teologi»). Dermed var Gud fanget inn i verden, gjennomtrengt av fornuften og forstått. Sosiologen og filosofen Roland Barthes har i sin bok «*Mytologi- er. Om 'mytene i den moderne tids hverdag*» følgen- de interessante utsagn: «Det er utvilsomt et uttrykk for vår nåværende fremmedgjøring at vi ikke klarer å komme lenger enn til en vaklende forståelse av virke- ligheten: vi pendler hele tiden mellom objektet og avmystifiseringen av objektet, ute av stand til å gjengi- dets totalitet. For dersom vi gjennomtrenger objekt- et, frigjør vi det nok, men samtidig ødelegger vi det, og dersom vi lar det beholde sin egen tyngde, respek- terer vi det nok, men samtidig restituerer vi dets mys- tificerte vesen».

Nå har altså menneskene i sin galskap forsøkt å gjennomtrengte Gud, men dermed har de ødelagt - NB for sin egen del - teologiens objekt. Så kommer reaksjonen, man forsøker «å restituere objektets mys- tificerte vesen». Kfr. Anna M. Agaards artikkel (1970): *Fra sekulærteologi til mystikk - linjer i siste fem års teologi*.

Sekulariseringsteologene (og deres drabanter inn- en religionssosiologien) har ikke maktet å gi noen bibelsk fullgyldig tolkning av den langsiktige prosess kirken befinner seg i. Sekularisering er ikke noe bi- belsk begrep, og det kan i denne sammenheng være på sin plass å minne om Luthers ord: Den som innfør- er nye begreper i teologien, innfører egentlig nye saker. Men Bibelen opererer med et historisk per- spektiv, en tolkning av den langsiktige historiepro- sess.

I Det gamle testamente finner vi selvsagt ikke om- talt noen sekularisering i ordets moderne betydning. Riktignok kunne dåren si i sitt hjerte: det finnes ingen Gud. Men dette var mer uttrykk for en praktisk mate- rialisme/ateisme. For om en israelitt falt fra Gud i sitt hjerte, så havnet han med hele sitt ytre liv i det sakrale Israel hvor alt var bestemt av religiøse bud og forskrif- ter.

Ved overgangen til den nye pakt (N.T.) skjedde det en differensiering mellom stat/samfunn og menig- het. Nå oppstod det små kjerneforsamlinger, kristne menigheter (stemplet som sektvesen, Ap.gj.24,5) spredt omkring, men omgitt av den greskromerske verden. Kristne menigheter - minoriteter i verden.

Kirkens avslutningsfase skal ikke bli helt ulik be- gynnelsen. Den store trengsel skal regulere menig- hetsgrensene og gjøre forsamlingene mindre og fær- re.

Den konstantiske ære er slutt. Corpus christianum (den kristne stat) er dødt (om det noen gang har vært virkelig levende). Det sekulære samfunn har alltid presset menneskene og forårsaket timelig nød. Nød- listen er lang også i dag: stress, dårlige nerver, alko- holmisbruk (også blandt kristne), handikappede, fremmedgjørelse, nød i familien, sykdom, husnød, nød i forbindelse med alderdommen, nød i forbindel- se med dødprosessen osv. Alt dette finner du innen menigheten. Men det finnes også i N.T. spesielle *nødskataloger*. De skiller seg ut fra de gammeltesta- mentlige og senjødiske og er bestemt av menighets- situasjonen, misjonssituasjonen og forfølgelsene mot de kristne (kfr. S. Aalen: Kristen horisont i N.T., s.12-14)

Det synes å
riktig kon-
grunnlag
alle uav-
ler for, kan
på politisk
innebære
isse områ-
ormuleres
lige i prin-
petilbud i
bestemte
er. En kan
t ikke må
lik påvirk-
agordpre-
klar over
vid vil en
Idealet er
. Men selv
: vil vite at

resten er

reste er å
siale eller
livssitua-
else eller
ve på et
ik nivå ut

øte klien-
re et be-
ar, det er
sjon skal
ten hvor-
øves. Det
imfunnet
lover og
ter satt i

øene rek-
som skal
uten å bli
ik kunne
øger, so-

ntensjon
om en i
praktise-
nskelige
uten at
grad er
skelivet
va som
t og be-
impuls-
onen er
kke på-
evt. vet

at han/hun får. I den alminnelige debatt og praksis gjennomføres dette slik at en avstår fra å drive direkte politisk og religiøs påvirkning i behandlingssektoren.

2 c) De politisk valgte organer har styring og kontroll.

Ettersom den ene oppgave etter den annen er blitt definert og tatt hånd om som samfunnets ansvar gjennom lovverket, har de politisk valgte organer overtatt styringsrett og kontrollmyndighet. Utbygging og drift av lovbestemte helse- og sosialtiltak kan ikke være avhengig av forskjellige ikke-offentlige instansers tanker og planer, men må bygges ut i offentlig regi, slik at alle borgere i dette land har lik anledning til å gjøre seg bruk av de offentlige tjenester. Dette går på planlegging og prioritering av de forskjellige tiltak, det går på vurdering av budsjetter og regnskaper, og det omfatter faglig kontroll. Alt dette gjelder i prinsippet de tiltak som samfunnet betaler for. Det står forsåvidt enkeltpersoner og grupper av mennesker fritt å etablere virksomhet i helse- og sosialsektoren med egne midler, men den faglige vurdering og kontroll vil gå langt inn i denne frie organisasjonsrett. I konkrete tilfelle vil en kunne tenke seg konflikt mellom organisasjons- og religionsfrihet på den ene side og medisinsk kontroll på den annen.

Gjennom mange år har det vært ført en debatt om forholdet mellom offentlige og frivillige instanser i helse- og sosialtjenesten, ikke minst når det gjelder drift av behandlingstilbud. Varierende oppfatning finnes, men et stort antall senger og behandlingstilbud er i ikke-offentlige instanser eie, og drives for offentlige midler.

Det opprettes også i dag nye virksomheter som betales av det offentlige, men er i organisasjoners eie og drift. Det avtegner seg etterhvert en alminnelig enighet om at de frivillige organisasjoner fremdeles har store oppgaver innen helse- og sosialsektoren, men da fortrinnsvis innenfor den åpne omsorgs mange aktiviteter, i forebyggende, opplysende og miljøskapende arbeid, mer enn i behandlingssins

Det opprettes også i dag nye virksomheter som betales av det offentlige, men er i organisasjoners eie og drift. Det avtegner seg etterhvert en alminnelig enighet om at de frivillige organisasjoner fremdeles har store oppgaver innenfor den åpne omsorgs mange aktiviteter, i forebyggende, opplysende og miljøskapende arbeid, mer enn i behandlingstilbud. Mange vil likevel være talsmenn for en type «blandingsøkonomi» også på dette samfunnsområdet, og finne det verdifullt at ikke-offentlige instanser også i fremtiden er engasjert i drift av institusjoner.

2 d) Personens roller er bestemt av faglige krav, ikke av livssyn.

I samfunnets helse- og sosialtjeneste er de fleste roller først og fremst definert gjennom krav til faglige kvalifikasjoner, i noen grad også menneskelige egenskaper på linje med yrkeslivet forøvrig. Varierte

yrkesroller finnes, og de fordeles etter faglig kompetanse og ansiennitet.

Dette innebærer at presonenens livssyn i prinsippet ikke betyr noe ved ansettelser. Gjennom arbeidsmiljøloven er dette i § 55a klart uttrykt: En arbeidsgiver kan ikke søke å kartlegge søkeres politiske eller kulturelle bakgrunn og innstilling. Det har vært adskillig offentlig debatt om hvorvidt dette også skal gjøres gjeldende for kirkens diakon. Ved ansettelser av leger og psykologer er ansettende myndighet bundet av helsedirektørens innstilling, som er basert på avtale med de respektive fagorganisasjoner. En av de tre som helsedirektøren innstiller må ansettes, og rangeringen er her foretatt på ansiennitetsmessig og faglig grunnlag. For øvrig personell i de diakonale institusjoner er det forskjellige oppfatninger av ansettende myndighets frihet til å ta hensyn til livssynsmessig innstilling. Som kjent har høytstående offentlige funksjonærer i relevante organer uttalt seg helt forskjellig om spørsmålet.

På den ene side finnes de som mener at diakonien ikke kan stilles annerledes enn andre institusjoner når det gjelder ansettelse av medarbeidere i virksomheter som går inn under offentlig lovverk. På den annen side vil man finne det naturlig og riktig at en virksomhet som er livssynsdefinert i sin målsetting, må ha naturlig rett til å legge vekt på søkeres tro og livsinnstilling. En vil med andre ord finne det naturlig at kartlegging av disse ting må anses å være begrunnet i virksomhetens karakter. Representantene for dette syn vil hevde at så lenge det offentlige aksepterer et samarbeid når det gjelder drift av konkrete behandlingstilbud med en livssynsdefinert virksomhet, må en naturlig følge være at det gis anledning til å velge medarbeidere der en vurdering av livssyn kommer i tillegg til vurderingen av menneskelige og faglige kvalifikasjoner.

Fra side 11

Bibelen tolker ikke den avsluttende historieprosessen som en potensering av en positiv, myndig sekularitet, men som en forsterkning av *antikristeligeht*. Den totale kamp mot de som bekjenner Guds navn.

Kanskje menigheten *da* (når ingen vil motta hjelp fra den, men «laster dens gode fred» - og ingen vil gi den hjelp) kanskje den *da* bedre vil forstå hva diakoni virkelig er? Forholdet til det sekulære samfunn i dets siste og værste utgave vil i alle fall vise at diakonia og martyria hører sammen.